

A Doppingellenes Világszervezet (WADA) Kódexének hazai vonatkozásai

Az 1999-ben megalakult WADA négy éves tevékenységének kiemelkedő eseménye volt a 2003 márciusában Koppenhágában megrendezett II. Doppingellenes Világkongresszus, melyen a világ közel száz országából megjelent csaknem ezer küldött, kisebb kiegészítésekkel egyhangúlag elfogadta a WADA Code-ként elnevezett doppingellenes Kódexet. Az egyezmény szövegét a Kongresszust megelőző évben a WADA tisztségviselői az összes érdekelt célcsoport számára véleményezésre eljuttatták és a Kongresszuson elfogadott végleges szövegtervezet a kezdeti tervezethez képest a harmadik variációt jelentette. A Kódex kibocsátása időszerű volt, mert a világon már nyomon követhetlenné vált a különböző sportszervezetek, szövetségek és országok doppinggal kapcsolatos jogszabályainak áttekintése. Kezdetben néhány ország alkotott meg doppingellenes törvényeket, később az ún. „doppingérzékeny” sportágak szövetségei hoztak jogszabályokat a doppingolás visszaszorítására, az 1968-as mexikói olimpia után pedig a Nemzetközi Olimpiai Bizottság alkotta meg az egységes doppingellenes chartát.

1989-ben a strassbourgi székhelyű Európa Tanács hívta fel tagországait Antidopping Charta-jához való csatlakozásra. Foglalkozik ezen kívül a doppinggal az ENSz, az UNESCO, az Európai Közösség és még számtalan szervezet, illetve bizottság. A „sok bába közt elvész a gyerek” mondásnak ebben a kérdésben valóban létjogosultsága volt, ezért sürgősszerűnek tűnt 1999-ben a NOB által kezdeményezett WADA létrehozása, melynek nem titkolt elsődleges célja az volt, hogy a doppingellenes tevékenységgel kapcsolatos szerteágazó jogszabályrendszert harmonizálja, ezzel is hatékonyabbá téve a doppingellenes küzdelmet. Természetesen a WADA tevékenységi körében ezen kívül a be nem jelentett ellenőrzések egységes világméretű elterjesztése, a felvilágosító, nevelő, információs tevékenység fokozása, a kutatások, az ellenőrző laboratóriumok akkreditációja és felügyelete, szimpóziumok, továbbképzések szervezése egyaránt szerepel.

A Kódex – melynek jogászok által lektorált magyar változata hazai szakemberek számára hozzáférhetővé vált – először is meghatározza a dopping fogalmát. Foglalkozik az ellenőrzés szabványos kivitelezésével, a kijelöléstől a minta laboratóriumba szállításáig. Az eredmények menedzselésétől a szankciók meghozataláig és a fellebbezésig az ellenőrzés minden fázisát részletesen taglalja. Mellékleteiben kitér az egységes dopping lista értelmezésére, a terápiás kivételek menedzselésére, illetve a laboratóriumi akkreditáció részleteire. Az egyezményt speciális szövegezése és terjedelme miatt e helyütt nincs értelme boncolgatnunk, ami számunkra érdekes, az elsősorban a dopping fogalmának értelmezése, illetve a Kódexben foglaltak hazai megvalósulásának elemzése.

A Kódex szerint doppingolásnak minősül annak II. fejezetében szereplő doppingellenes szabályok bármelyikének megsértése:

1. A sportoló bármely testmintájában talált tiltott vegyület, származék vagy marker jelenléte.
2. Tiltott vegyület vagy módszer használata vagy használatának kísérlete.
3. A dopping vizsgálat visszautasítása megfelelő indok nélkül, illetve vizsgálatra való kijelölés után a helyszínről történő önkényes eltávozás.
4. A sportoló hollétéről való információ adás elmulasztása.
5. A dopping ellenőrzés bármely részének manipulálása vagy ennek kísérlete.
6. Tiltott vegyületek, illetve módszerekhez szükséges eszközök birtoklása.
7. Tiltott vegyületek, illetve módszerekhez szükséges eszközök kereskedelme, szállítása.
8. Tiltott szerek, illetve módszerek alkalmazása, illetve ennek elősegítése más sportolóknál.
4. A sportoló hollétéről való információ adás elmulasztása.
5. A dopping ellenőrzés bármely részének manipulálása vagy ennek kísérlete.
6. Tiltott vegyületek, illetve módszerekhez szükséges eszközök birtoklása.
7. Tiltott vegyületek, illetve módszerekhez szükséges eszközök kereskedelme, szállítása.
8. Tiltott szerek, illetve módszerek alkalmazása, illetve ennek elősegítése más sportolóknál.

Ennek értelmében nyilvánvalóan szükségessé válik a 2001-ben megalkotott magyar Doppingellenes Kormányrendelet módosítása is, hiszen ebben nemcsak a dopping, illetve a doppingolás fogalmának kiterjesztése, hanem a vonatkozó szankcionálás is módosításra szorul. A WADA Kódex szerint bizonyított doppingolás esetén a sportoló a következő szankciókra számíthat:

1. Az eredmény megsemmisítése.
2. Eltiltás a további sporttevékenységtől

- 2.1. Első esetben két évre
- 2.2. Második esetben örökre
- 2.3. Bizonyos vegyületek esetén hármass szintű a büntetési rendszer, azaz először a figyelmeztetéstől az egy éves eltiltásig is terjedhet a büntetés.

A doppingellenes jogszabályokkal kapcsolatban számos vita lángolt fel külföldön és hazánkban egyaránt. Sokan kételyeket támasztanak az iránt, hogy az egyes országok jogalkotásába hogyan illeszthetők be a Kódex előírásai. Magyarországon is esetenként képzavar uralkodik ezen a területen. Javaslatok hangzanak el a doppingolás büntetőjogi megítélésének bevezetésére, vagyis a doppingot használókat a Büntető Törvénykönyv paragrafusainak alapján javasolják büntetni. Számos országban ez valóban rendőrségi ügy, gyakran olvashatunk a sajtóban arról, hogy rendfenntartó szervek sportolók öltözőjében, gépkocsijában, illetve lakásán házkutatásokat tartanak doppingszereket keresve. Megítélésünk szerint a doppingolással kapcsolatban azokat kell keményen megbüntetni, akik a doppingszereket a gyártóktól a felhasználókig eljuttatják. A gyártókat ugyanis nem lehet megbüntetni, hiszen a dopping listán szereplő szerek mindegyike valamilyen betegség megelőzésére, gyógyítására, illetve tünetek csillapítására készült és attól válik doppingszerré, hogy az orvosi előírás mellőzésével gyógyszerári forgalom kikerülésével illegálisan kerül a felhasználóhoz. A gyógyszer felhasználásának irányultsága az, mely az orvosságot doppingszerré teszi. A doppingot ugyanis két fő ok miatt tiltják:

1. Az esélyegyenlőség, illetve a fair play megsértése – tehát ne jusson senki indokolatlanul más kárára azzal, hogy meg nem engedett szerekkel készül fel és arat győzelmet.
2. A nem rendeltetésszerűen használt gyógyszereknek bizonyított egészségkárosító hatásuk van rövid és hosszú távon egyaránt.

Ez a két elv másként érvényesül a versenysportban és a szabadidősportban. Versenysportolók esetében az évenként többször is megvalósuló sportorvosi ellenőrzés még időben ki tudja szűrni az esetleges egészségkárosodás veszélyét, itt az eredményektől függő egzisztenciális háttérért folytatott harc dominál, vagyis egy verseny megnyerése ma már komoly pénzkérdés, tehát a versenyzők árgus szemekkel figyelik egymás teljesítményét és nem ritkán azzal a váddal illetik a versenyen előttük végzőket, hogy doppingszerral tudták az elsőséget kivívni. Ezért fontos a versenysportban történő szigorú és egységes doppingellenőrzés, mert a véletlenszerű doppingellenőrzések egyre növekvő száma a világon főleg annak a sportolónak jelent biztonságot, aki tisztességesen készül fel a megmérettetésekre.

A szabadidősportban – akár fitness termekben, akár a saját kedvére otthonukban kocogók vagy amatőr testépítők esetében – nincs szó az esélyegyenlőség megsértéséről, viszont sportorvosi háttér és szakértelem hiányában az egészségkárosodás veszélye szignifikánsan nagyobb, mint a versenysportban. Ezeket a sportolókat egyrészt nem lehet ellenőrizni, hiszen nem tudunk mindenkinek a lakására elmenni vizeletmintát venni, következésképpen szankcionálni sem tudjuk a doppingszerek fogyasztását. Sokkal több értelme van a doppingolás alternatíváit jelentő szerek és módszerek propagálásának, hiszen ma már közzismert tény, hogy megfelelő táplálkozással, személyre szabott edzésmódszerekkel, a sporttudomány és sportegészségügy eredményeinek gyakorlatba való átültetésével, szakszerűen fogyasztott étrend-kiegészítőkkel, ugyanolyan jó eredményt tudunk elérni a szabadidősport bármely területén, mintha valaki egészségre káros doppingszereket szedne. Közzismert viszont az a kör, aki a doppingszereket – ezeken belül az egészségre kiugróan káros anabolikus szteroidokat és fehérje természetű hormonokat (EPO, növekedési hormon, IGF stb.) – illegálisan terjeszti. Ennek a tevékenységnek már van társadalmi veszélyessége, következésképpen megérdemli azokat a büntetőjogi szankciókat, melynek elrettentő hatása lehet. Szövegezés alatt áll egy olyan törvénytervezet, mely akár két év börtönbüntetéssel is sújthatja azokat a doppingszer terjesztőket, akik orvosi előírás nélkül, patikai forgalom mellőzésével terjesztenek testépítő szteroidokat, illetve egyéb hormontartalmú szereket. Még szigorúbban büntethetők azok, akik ezeket a szereket fiatalokként adják el, illetve fiatalokat is bevonnak a terjesztésbe. E törvénytervezet alapján akár azt a fitness termet is be lehet zárni, ahol ilyen tiltott szerek forgalmazása történik. Még nem világos, hogy a Btk. melyik fejezetében fog ez a tervezet megjelenni, illetve mely ma is létező törvényeket kell e célból módosítani. Mindenesetre a lényeg az, hogy nem a gyártót és a felhasználót kell megbüntetni, hanem a szerek illegális forgalmazóit, illetve terjesztőit. A ma érvényben levő doppingellenes kormányrendelet a Kódex alapján rövidesen módosulni fog, azonban a versenysportban történő doppingolás szankcionálása addig is érvényes.

A Kódex megjelenésének további hazai következményei közé tartozik, hogy a minőségbiztosítást bevezessük nemcsak a doppingellenőrző laboratórium akkreditálása kapcsán, hanem magát a doppingellenőrzés folyamatát is akkreditálni kell ISO szerint. Ez egyébként még a Kódex megjelenése előtt megkezdődött és ez évben befejeződik.

Magyarország rövidesen csatlakozik a Kódex aláíróihoz, ami azt jelenti, hogy annak előírásait figyelembe vesszük és alkalmazzuk a hazai doppingellenes tevékenység gyakorlatában. Csatlakozásunk azt jelenti, hogy elismerjük és támogatjuk a WADA tevékenységét és hozzájárulunk annak működéséhez a részünkre megállapított százalékos arányban, miszerint meghatározott évi összeget fizetünk a WADA részére. Ez a tavalyi évben 25.000, idén pedig 30.000 USD volt. A magyar doppingellenes tevékenység rendszerében és fő tartalmi elemeiben idáig is megfelelt a nemzetközi előírásoknak, hiszen az Európai Doppingellenes Charta 1990-es magyarországi ratifikációja azt jelentette, hogy mindenben az európai normák szerint járunk el. A sportszervezet ettől független mintavételi rendszer megteremtése a bejelentés nélküli doppingellenőrzések arányának növelése, a felvilágosító, információs és nevelő munka kiterjesztése, a doppingellenes jogszabályok megteremtése, a szabadidősport felé történő nyitás, a nemzetközi együttműködés folytonossága mind meglévő elemek, tehát az új WADA Kódex folyamányaként csak olyan módosításokat kell eszközölnünk, melyeket más országoknak is meg kell tenni.

Időről időre felmerülő kérdés és nem csituló viták tárgya az, hogy van-e a doppingnak ma alternatívája. Ezzel kapcsolatban a következő tényeket célszerű tudomásul vennünk:

Mérési adatok szerint a dopping listán szereplő vegyületcsoportok közül nem mindegyik fokozza a teljesítményt, amelyik igen, az viszont szignifikánsan.

Doppingmentesen készülő sportolók – annak ellenére, hogy minden tudományos támogatást megkaptak – több sportágban 5-10 %-kal lemaradnak a világ elitjétől.

A sporttudomány és a sportegészségügy viszont sok támogatást képes nyújtani és kiemelkedő tehetségek megfelelő felkészítés birtokában bizonyos sportágakban doppingszerek nélkül is elsők tudnak lenni.

Tudomásul kell vennünk, hogy bár a doppingszerek egy része fokozza a teljesítményt, alkalmazásuk mind egészségügyi, mind etikai szempontból tiltott és senki számára nem jelenthet felmentést az a gyanú, hogy esetleg mások is doppingolnak.

Az összes legális lehetőséget ki kell használni és ha ezekkel elértük teljesítőképességünk felső határát, ezt sportszerűen tudomásul kell venni.

Tehát hiába hozunk fel olyan érveket, hogy kis mennyiségben, orvosi javallat alapján alkalmazott doppingszer nemhogy egészségkárosító, hanem nagy teljesítményt igénylő versenysportban még egészségvédő hatású is lehet, a doppingolás jelen helyzetben akkor is tilos, ugyanis a sportolók témával kapcsolatos attitűdje rendkívül heterogén. Egyrészt nem mindenki tartja be az orvosi utasításokat, másrészt sok sportoló úgy gondolja, hogy az előírtnál több gyógyszer szedése jobb hatásfokú. Ha valakinek kettő tableta anabolikus szteroid már hatékonyan emelné a teljesítményét, egészen biztos, hogy legalább 10-20-szoros adagot fog bevenni a készítményből. A sportolókat nem az egészségkárosodás veszélye tartja vissza a doppingolástól, hanem a lebukástól való félelem, az hogy a versenyzéstől való eltiltás miatt esetleg elveszítik kenyérkereseti forrásukat. Ezért az a doppingoló, aki időben leáll, ezt nem azért teszi, mert óvni akarja egészségét, hanem tart az ellenőrzés következményeitől. Ha liberalizálnánk a doppingszer szedést, akkor egy olyan gátat szakítanánk át, ami a folyamatot kontrollálhatatlanná teszi a maga következményeivel együtt.

Jelenleg tehát a tudatos doppingolás semmivel sem menthető és a tiszta felkészülés az egyetlen alternatíva.

Dr. Bakanek György